

ЦИВІЛЬНЕ І ТРУДОВЕ ПРАВО

DOI: 10.18372/2307-9061.70.18490

УДК 349.3(045)

Ю. М. Белуга,
старший викладач

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03058, Київ, Україна
E-mail: yulya.beluga@ukr.net

Мета: проаналізувати міжнародні нормативно-правові акти щодо соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. **Методи дослідження:** формально-логічний метод та метод системного аналізу, структурно-функціональний метод та інші методи дослідження. **Результати:** проаналізовано міжнародно-правові акти, які регулюють соціальний захист дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. **Обговорення:** проблемою є те, що існують механізми реєстрації порушень та визначення винних, але вони не забезпечують належного запобігання цим подіям перед їх вчиненням. Існуючі засоби захисту прав дітей в умовах війни часто працюють неефективно і не отримують належного виконання, хоча й існують.

Ключові слова: дитина; збройний конфлікт; міжнародні нормативно-правові акти; міжнародні стандарти; соціальний захист; правове регулювання.

Постановка проблеми та її актуальність.

Права та свободи людини і громадянина є найвищою цінністю і відображені у міжнародних документах з прав людини та у законодавстві демократичних країн. На сучасному етапі розвитку міжнародного права захист прав людини є одним із найважливіших аспектів. Права дітей є невід'ємною частиною загальних прав людини, оскільки діти потребують особливого захисту, як найбільш вразлива частина населення. Основні права та свободи дітей закріплені у численних міжнародних документах, спрямованих на їх захист. Незважаючи на широке визнання в міжнародному праві необхідності захисту цивільних осіб, сьогодні це питання стало особливо актуальним.

На сумнівний жаль, останні роки принесли численні збройні конфлікти, які порушують міжнародні правові норми та шкодять правам людини, зокрема дітям. У зоні збройних конф-

ліктів діти стикаються з масовими небезпеками, від тяжких життєвих обставин до ризику втратити родину, загинути чи отримати серйозні травми. Небезпека опинитися сиротою, бути вимушеним переселенцем чи втратити зв'язок з рідними — лише деякі з них. Внаслідок обмеженого доступу до медичної допомоги діти стикаються з великим ризиком для свого життя та майбутнього, оскільки відсутність лікування може мати тяжкі наслідки для їхнього здоров'я та виживання. Адже, як ми бачимо, російські війська атакують лікарні та школи все частіше. За повідомленнями, російські сили насильно депортували до Росії понад мільйон українських цивільних осіб, включаючи понад 260 тисяч дітей, через так звану «фільтрацію».

Діти – це особливо вразлива категорія населення, яка стоїть перед найвищим ризиком бідності та соціальної ізоляції. Вони стають основ-

ними суб'єктами та об'єктами системної дискримінації, що ще більше посилюється під час збройних конфліктів. Ці конфлікти негативно впливають на сімейне середовище загалом, особливо на задоволення основних потреб дитини, її розвиток і психологічний стан. Багато проблем, що стосуються їхніх прав, психології та соціального становища, можуть бути вирішені лише через впровадження ефективних законів, спрямованих на повне забезпечення їхнього гідного розвитку та життя.

Війна має руйнівний вплив на дітей, які залишаються особливо беззахисними перед її наслідками. Одне з досліджень Організації Об'єднаних Націй підкреслює, що фізичне, сексуальне та емоційне насильство, що відбувається під час війни, повністю руйнує світ дітей. Військові конфлікти підривають основи їхнього життя, знищують домівки, розколюють суспільство, в якому вони живуть, і руйнують їхню віру у дорослих [1].

Протягом останніх десятиліть помітно зросла увага до захисту прав дітей під час збройних конфліктів, вона стала невід'ємною частиною міжнародно-правового порядку. Для забезпечення основних прав та свобод дітей в умовах війни були розроблені норми та стандарти, які стали основою для їхнього захисту під час конфліктів, утворивши нормативну базу для захисту дітей в умовах війни.

Враховуючи важливий вплив збройних конфліктів на дітей та їхні наслідки, Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/54/263 від 25.05.2000 року) закріплює, що права дітей потребують особливого захисту. Держави повинні забезпечувати безумовне поліпшення становища дітей, незалежно від умов, забезпечуючи їхній розвиток та освіту в умовах миру та безпеки.

Міжнародні механізми захисту прав дитини представляють спеціалізовані інструменти, організації та установи, що безпосередньо займаються захистом прав людини. Вже на початку ХХ століття міжнародне співробітництво держав було спрямоване на проблеми торгівлі жінками та дітьми, боротьбу з рабством, а також

регулювання праці дітей та підлітків. У процесі розвитку цього інституту, норми, що стосуються прав дитини, були врегульовані в деклараціях та конвенціях про права людини в різних аспектах.

Забезпечення прав та свобод громадян стає особливо важливим під час дії спеціальних правових режимів, особливо в надзвичайних ситуаціях, коли нормальне функціонування суспільства та держави ускладнюється або стає неможливим з різних причин.

Починаючи з лютого 2022 року під час активної воєнної агресії Російської Федерації на території України та оголошення воєнного стану, захист прав та свобод найбільш вразливої категорії – дітей – став надзвичайно актуальним. Відтоді діти стали не лише свідками жахливих подій війни, а й зазнали важких психологічних та фізичних травм. Деякі були втягнуті у бойові дії, вони стали жертвами насильства, переміщень та навіть депортацій до Російської Федерації. Для відновлення порушених прав та захисту дітей необхідно залучити як національні, так і міжнародні організації.

Порушені права дітей мають бути поновлені та захищені за допомогою національних і міжнародних інституцій. Вищезазначене й обумовлює важливість обраної тематики.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Такі вчені, як О. Біда, А. Блага, М. Буроменський, А. Бущенко, М. Маніна, В. Репецький, В. Лисик, І. Жаровська, Т. Короткий та інші, досліджували проблематику захисту прав дітей під час збройних конфліктів. Серед зарубіжних науковців цю проблему вивчали S. Casey-Maslen, T Vestner. Водночас, умови воєнного конфлікту підкреслюють важливість не лише актуальності, але й нагальності питання соціального захисту прав дітей. Це вимагає невідкладної оптимізації нормативно-правової бази України та її відповідності міжнародним стандартам.

Мета статті полягає в аналізі міжнародних нормативно-правових актів щодо соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з найбільш болючих ситуацій є стано-

вище дітей та підлітків під час збройних конфліктів. Ця беззахисна категорія населення страждає найбільше. Вони стають свідками жорстоких подій, втрати близьких, переживають насильство та постійно відчують страх. Багато дітей проти своєї волі втягуються у воєнні дії, залишаються без батьків, стають біженцями або потрапляють у полон. Внаслідок конфліктів багато дітей стають жертвами голоду, недоїдання, відсутності медичної допомоги та отримують фізичні та психологічні травми [2].

Збройні конфлікти негативно впливають на функціонування сім'ї загалом, та особливо на забезпечення основних потреб дитини, її розвиток та психологічний стан.

Технічний прогрес та поява нових видів зброї та методів ведення бойових дій у минулому столітті докорінно змінили хід сучасних збройних конфліктів. Це не лише призвело до раптового зростання кількості постраждалих, а й змінило уявлення про межі між воєнною та цивільною сферами. Кількість цивільних жертв зросла з п'яти відсотків на початку ХХ століття до 90 відсотків наприкінці. І приблизно половина з цих жертв – діти. За даними ЮНІСЕФ, у світі понад мільярд дівчаток і хлопчиків живуть у країнах чи на територіях, що зазнають впливу збройних конфліктів; близько 300 мільйонам цих дітей ще не виповнилося п'яти років [3].

За даними Дитячого Фонду ООН, за останні десять років, в період збройних конфліктів, загинуло 2 мільйони дітей, 6 мільйонів залишилися без домівок, 12 мільйонів отримали поранення чи залишилися особами з інвалідністю, і щонайменше 300 тисяч дітей-солдат беруть участь у понад 30-ти конфліктах [4, с. 65].

Загострення збройного конфлікту через напад Російської Федерації на Україну спричинило введення в країні воєнного стану. Його мета – гарантувати безпеку та захист населення, особливо дітей, які вважаються особливо вразливими під час конфліктів.

Президент В. Зеленський оголосив введення воєнного стану і припинення дипломатичних відносин із Росією. Він оцінив напад Росії як підступний і самознищувальний, називаючи його актом агресії та вказавши на шкідливість дій російської держави [5, с. 1059].

Згідно з інформацією, опублікованою Офісом Генерального прокурора, понад 1741 дитина в Україні постраждала через повномасштабну збройну агресію Російської Федерації, і ця кількість постійно збільшується [6].

Згідно з інформацією за даними державного порталу розшуку дітей «Діти війни», що створений за дорученням Офісу Президента України Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України разом з Національним інформаційним бюро, Офісом Генерального прокурора, Національною поліцією, Секретаріатом Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, Офісом Президента, станом на 9 січня 2024 року відображені дані про кількість поранених, загиблих, депортованих дітей, а також інформацію про знайдених та розшукуваних дітей під час воєнного стану: загиблі – 513, зниклі – 2286, депортовані або примусово переміщені – 19546, поранені – 1165, знайдені – 21924, повернені – 387, постраждали від сексуального насильства – 13» [6].

Отже, у період війни права дитини, такі як право на життя, належність до сім'ї та спільноти, право на здоров'я, особистісний розвиток і на отримання турботи та захисту, стають порушеними. Поновлення та захист цих порушених прав дітей вимагає дій як на національному рівні, так і за участю міжнародних інституцій.

Увага до захисту та благополуччя дітей під час конфліктів стала однією з ключових проблем у міжнародній спільноті. Це призвело до створення ряду нормативних актів і стандартів, які утворюють правову основу для захисту прав дітей у збройних конфліктах.

У післявоєнний період було прийнято декларацію про соціальний захист прав дітей на міжнародному рівні. Заснування «Комітету із захисту дітей» Лігою Націй у 1919 році вважається важливим кроком у формуванні міжнародно-правових норм, що регулюють захист прав дітей.

У 1924 році Ліга Націй у Женеві за пропозицією Міжнародної ліги порятунку дітей прийняла Декларацію прав дитини, яка стала першим міжнародним правовим документом щодо захисту прав дітей. Незважаючи на це, прийняття цієї декларації не сприяло об'єднанню країн для

спільної міжнародної діяльності у цій сфері через відсутність єдиної системи принципів співпраці та механізмів виконання цих норм. Держави рідко звертаються до цієї Декларації для вирішення окремих питань, що свідчить про відсутність узгодженої міжнародно-правової системи для захисту прав дітей [7, с. 164].

Після закінчення Другої світової війни Ліга Націй припинила свою роботу, і Організація Об'єднаних Націй (ООН) посіла її місце. Одним з перших кроків ООН було створення Дитячого фонду Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) у 1946 році, основна мета якого – надання допомоги дітям у Європі після другої світової війни. Після завершення першої фази роботи фонду у 1950 році, на прохання країн Азії, Африки та Латинської Америки, Генеральна Асамблея ООН вирішила включити ЮНІСЕФ до постійно діючої структури ООН, задля вирішення тривалих потреб дітей у країнах, що розвиваються.

Захист дітей значно посилили з прийняттям ряду Женевських Конвенцій у 1949 році. Серед них: Конвенція № 1, яка стосується поліпшення умов поранених і хворих у діючих збройних силах; Конвенція № 2, що охоплює поліпшення умов поранених, хворих і потерпілих у корабельних аваріях на військово-морському флоті; Конвенція № 3, що регламентує поведження з військовополоненими; та Конвенція № 4, спрямована на захист цивільного населення під час війни.

У зв'язку з особливою уразливістю дітей, Третя і Четверта Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи 1977 року до них встановлюють ряд правил, спрямованих на спеціальний захист цієї категорії осіб. Навіть діти, які безпосередньо беруть участь у воєнних діях, все ж не втрачають цього особливого захисту. Зокрема, Додаткові протоколи 1977 р., Конвенція про права дитини 1989 р. та Факультативний протокол 2000 р. до цієї Конвенції щодо участі дітей у збройних конфліктах накладають обмеження на вербування дітей та їх участь у бойових діях [8, с. 223].

Міжнародно-правові стандарти щодо прав дитини визнають універсальність, недоторканість та невідчужуваність цих прав для кожної

дитини. Ці стандарти містять принципи та норми, які держави зобов'язані дотримуватися для захисту та реалізації прав дитини. Одним з основних міжнародних документів, що регулює права дитини, є Конвенція про права дитини, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1989 році. Ця Конвенція визначає те, що діти мають право на повноцінний фізичний, психологічний, соціальний та культурний розвиток. Вона закріплює основні принципи, такі як недискримінація, інтерес дитини як найвищий пріоритет, право на вираження своїх поглядів та участь у справах, що стосуються її життя [9, с. 90].

Підписання Україною Конвенції про права дитини вказує на визнання важливості сімейного виховання для дітей-сиріт та тих, хто позбавлений батьківського піклування, яке ставиться на перший план порівняно з передачею дітей на виховання до державних установ. Проте, в сучасних умовах, особливо в контексті активних бойових дій, питання захисту прав та інтересів дитини стає значно ширшим і потребує більшої уваги та комплексного підходу.

Захист прав дитини потрібний не лише для тих, хто втратив батьків або опікунів, але й для усіх дітей, які опинилися у вразливих ситуаціях. Воєнний конфлікт створює додаткові складнощі у забезпеченні та захисті прав дітей, незалежно від їхнього статусу чи положення. Адже, діти, які мають батьків і не потребують спеціального захисту у часи миру, також потребують підтримки та захисту під час воєнних конфліктів.

На окупованих територіях діти, які не досягли 15 років, вагітні жінки та матері дітей до 7 років повинні продовжувати користуватися будь-якими перевагами щодо харчування, медичного догляду та захисту від наслідків війни, які надавалися їм відповідно до заходів, вжитих до окупації (ст. 50). У цій же статті передбачається, що держава, що окупує, зобов'язана сприяти роботі установ, піклуванням яких довірені діти на окупованій території. Інтерновані вагітні жінки та діти до 15 років повинні отримувати додаткове харчування відповідно до їх фізіологічних потреб (ст. 89). Стаття 38 містить положення, що діти до

15 років і матері з дітьми до 7 років, що належать до сторони супротивника, користуються спеціальними перевагами так само, як і громадяни цієї держави [10, с. 351].

Факультативний протокол до Конвенції про права дитини, що стосується участі дітей у збройних конфліктах, є ключовим документом у сучасних умовах для захисту прав дітей під час воєнних конфліктів. Цей протокол вимагає вжиття всіх можливих заходів, щоб військово-службовці, які ще не досягли 18 років, не брали безпосередньої участі у бойових діях. Також передбачається запобігання вербуванню та використанню осіб, які не досягли 18 років, у воєнних діях збройними групами, що відрізняються від збройних сил держави [11].

Тобто, Протокол має значний плюс у збільшенні мінімального віку обов'язкового призову. Адже положення Конвенції про права дитини та Додатковий протокол I до Женевських конвенцій зазначали, що держави-учасники «намагаються віддавати перевагу особам старшого віку», а даний протокол зазначає конкретний мінімальний вік для призову.

Під час збройних конфліктів важливу роль відіграють міжнародно-правові механізми, які спрямовані на реєстрацію й документування порушень, пов'язаних із дітьми, для подальшого притягнення винних до відповідальності. Згідно з резолюцією Ради Безпеки ООН 1612 від 2005 року, був створений механізм «Моніторинг і звітність щодо важких злочинів». Його основна мета – забезпечити збір достовірної інформації про серйозні порушення прав дітей у збройних конфліктах [12].

Резолюцією Ради Безпеки ООН 1261 від 1999 року було визначено шість видів серйозних злочинів, які спостерігаються у збройних конфліктах та вчиняються проти дітей:

- вбивство та тяжкі тілесні ушкодження дітей;
- вербування або використання дітей для воєнних дій;
- сексуальне насильство щодо дітей;
- викрадення дітей;
- використання шкіл та лікарень як військових об'єктів;

- відмова у створенні гуманітарних коридорів для дітей.

Збройний конфлікт в Україні триває з 2014 року, який загострився з повномасштабним вторгненням 24 лютого 2022 року Російської Федерації на територію України, це призвело до ще більшого порушення прав дітей, враховуючи масштаби конфлікту. У цих умовах значна кількість дітей стала жертвами насильства різного характеру, діти були вимушені залишити свої домівки, намагаючись знайти безпечне місце проживання. Тому дуже важливо застосовувати міжнародне гуманітарне право і стосовно дітей-біженців. Згідно з принципами та нормами такого права, особа, яка була вимушена залишити своє місце проживання через воєнні дії (незалежно від їх характеру), має право на захист як і цивільна особа. І саме Женевська конвенція та її Додаткові протоколи спрямовані на запобігання або хоча б обмеження впливу воєнних конфліктів на цивільне населення. Ці документи встановлюють вимоги щодо надання притулку під час воєнних конфліктів. Конвенція та її протоколи зобов'язують учасників конфлікту і нейтральні держави забезпечувати спеціальний захист дітям від наслідків війни, що часто призводить до значного потоку біженців.

Діти, які зростають в зонах воєнних конфліктів, користуються захистом згідно з міжнародним гуманітарним правом у якості частини цивільного населення. Однак у зв'язку з їхньою вразливістю та особливими потребами у розвитку, діти мають право на особливий захист. Певні гарантії, які передбачені міжнародними правовими актами, стали нормами звичаєвого права.

Кожна дитина має право на захист своїх порушених прав, який гарантований як міжнародними, так і національними стандартами. Міжнародні стандарти відносяться до інструментів «м'якого права», які надають рекомендації щодо розширення захисту та забезпечення дотримання прав дитини під час воєнних конфліктів.

Як наголошується в Факультативному протоколі до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/54/263), вра-

ховуючи згубний і широкомасштабний вплив збройних конфліктів на дітей, їхні довгострокові наслідки, права дітей потребують соціального захисту, особливо тих дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, тому держави повинні намагатися забезпечувати постійне покращення становища дітей без жодних відмінностей, їхній розвиток та освіту в умовах миру та безпеки [12].

Державні органи повинні вживати заходів щодо забезпечення гарантій таким дітям, надання матеріальної та медичної допомоги дітям, які відправляються в лікувальні профілакторії, інтернати, сприяти в пошуку їх рідних (ст. 30) [12].

Особливо важливо відзначити, що сучасна тактика у збройних конфліктах передбачає знищення економічного потенціалу противника, що часто веде до атак не лише на військові об'єкти, а й на мирних жителів. Це призводить до значних втрат серед цивільного населення, включаючи дітей, як найбільш вразливу групу. Отже, важливим є дослідження міжнародно-правового статусу дітей, складовою якого є норми, що забезпечують їх захист під час збройних конфліктів.

Соціальний захист прав дітей у міжнародних збройних конфліктах відігравав важливу роль у розвитку міжнародного права, зокрема у контексті правових аспектів, що стосуються дітей. І основною проблемою є те, що в принципі існує механізм, який дозволяє реєструвати порушення та визначати винних, але не забезпечує належного запобігання цим подіям перед їх вчиненням. Тобто, існуючі механізми захисту прав дітей у таких умовах не завжди ефективно функціонують і не отримують належного виконання, хоча й існують.

Під час брифінгу в Раді Безпеки ООН щодо дітей та збройних конфліктів 2020 року Генеральний Секретар ООН підкреслив наступне: «Діти не беруть участі в конфліктах». Проте, як сказала Граса Машел у своєму звіті 1996 року: «Мільйони дітей втягнені в конфлікти, в яких вони не просто спостерігачі, а їх жертви» [13]. Діти віком до вісімнадцяти років становлять понад половину населення більшості країн, які постраждали від війни, та вважаються одними з

найбільш вразливих. Вони не мають достатнього захисту від наслідків конфлікту. Ці порушення призводять до серйозної шкоди для самих дітей, їхніх спільнот та суспільства в цілому. Вони можуть підживлювати відчуття образи та розчарування, сприяючи поширенню екстремізму та створюючи загострення та насильство.

Водночас, норми міжнародного права повинні бути доповнені нормами права внутрішнього, що визначатиме правовий статус дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, чітку відповідальність держави по відношенню до цих дітей і систему офіційного забезпечення.

Висновки. Отже, основними міжнародно-правовими актами, що утворюють основу захисту прав дітей під час збройних конфліктів є:

- Конвенція ООН про права дитини (1989);
- Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (2000, ратифікований Україною у 2004 році);
- Женевські конвенції про захист жертв війни (1949);
- Додаткові протоколи до Женевських конвенцій (1977);
- Конвенція Міжнародної організації праці № 182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці (1999);
- Римський статут Міжнародного кримінального суду (2002) та низка Резолюцій Ради Безпеки ООН, прийнятих між 1999 і 2009 роками.

Ці норми міжнародного гуманітарного права в умовах війни стають пріоритетними та передбачають не тільки загальний захист прав дітей як частини цивільного населення, але й спеціальний. Їх головною метою є насамперед захист цивільного населення, тобто населення, яке не бере участі безпосередньо у військовому конфлікті та не має у руках зброї. І якраз міжнародне гуманітарне право має на меті захистити передусім цивільне населення, зробити все можливе, щоб мінімізувати насильство, яке є невід'ємним, на жаль, для будь-якого військового конфлікту.

Підводячи підсумок, можна зазначити, що міжнародні угоди, протоколи та інші інструменти "м'якого права" продовжують розвиватися, пропонуючи рекомендації щодо підвищення за-

хисту та дотримання прав дітей під час збройних конфліктів. Проте, ефективна реалізація стандартів, які визначені цими правовими актами, залишається серйозною проблемою в багатьох країнах світу, включаючи Україну.

Навіть при існуванні численних міжнародних правових норм, що діють в умовах воєнних конфліктів, права мільйонів дітей у всьому світі продовжують порушуватися. Державам потрібно негайно припинити цю ситуацію. Тому важливо, щоб національне законодавство було ключовою складовою правової системи, спрямованої на захист дітей в умовах конфлікту, а міжнародні та національні правові акти містили механізми для запобігання насильства щодо дітей під час воєнних конфліктів, а не лише спрямовувалися на полегшення їхньої страждання.

Література

1. Мануїлова К. Міжнародні стандарти захисту прав та свобод дітей під час збройних конфліктів як найбільш вразливої категорії осіб. 2023. URL: <https://chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglcfindmkajvaltjapyblishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/287/7887/16465-1?inline=1>. (дата звернення: 09 січ. 2024 р.).

2. Правові та економічні засади реформування системи органів державної влади і правосуддя в умовах інтеграції до європейської спільноти: проблеми та перспективи: монографія [Коллектив авторів]; під ред. Татаренко Г.В. Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2018. 152 с.

3. Діти та збройні конфлікти: нормативно-правова база. 2023. URL: <https://warchildhood.org/ua/children-and-armed-conflict-legal-framework> (дата звернення: 09 січ. 2024 р.).

4. Турченко О., Пилипишина І. Забезпечення прав дітей в умовах збройного конфлікту в Україні. *Аналітичне порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 64-69.

5. Жеглінська Г., Деменко В. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав дитини. *Modern problems of science, education and society*: тези доповіді IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 19-21 чер. 2023 р.). Київ, 2023. С. 1058-1060.

6. Державний портал розшуку дітей «ДІТИ ВІЙНИ» Веб-сайт. URL: <https://childrenofwar.gov.ua>. (дата звернення: 09 січ. 2024р.).

7. Сірант М.М. Механізми міжнародного права щодо захисту прав дитини. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2015. № 824. С. 164–168.

8. Фігель Ю.О. Обмеження прав людини в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Львівської комерційної академії*. Серія: Юридична. 2015. № 2. С. 222-230.

9. Магда С.О. Захист прав дітей в умовах воєнного стану. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія: *Право*. 2015. № 20. С. 88-92.

10. Журавель М.В. Міжнародно-правові стандарти прав дитини та ювенальна юстиція. *Topical issues of modern science, society and education: The 8 th International scientific and practical conference, 26-28 Feb. 2022, Kharkiv, 2022*. С. 351-352.

11. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Законодавство України. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_021_ (дата звернення: 09 січ. 2024 р.).

12. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах від 7 вер. 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795#Text (дата звернення: 09 січ. 2024 р.).

13. Remarks to Security Council Briefing on Children in Armed Conflict: *Introducing Practical Guidance on the Integration of Child Protection Issues in Peace Processes* 12/02/2020. URL: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2020-02-12/remarkssecurity-council-briefing-children-armed-conflict> (дата звернення: 09 січ. 2024 р.).

References

1. Manuyovova K. Mezhnatsional'nyye standarty soblyudeniya prav i svobody detey vo vremya ser'yeznykh konfliktov v naiboleye rasprostranennykh kategoriakh. 2023. URL: <https://chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglcfindmkajvaltjapyblishing.lv/omp/index.php/bp/ca>

talog/download/287/7887/16465-1?inline=1. (data zverennya: 09 sich. 2024 r.).

2. Pravovyye i ekonomicheskiye zadachi reformirovaniya sistemy organov vlasti i pravosud'ya v umakh integratsii do yevropeyskoy integratsii: problemy i perspektivy: monografiya / [Kollektiv avtorov]; pod red. Tatarenko G.V. Sêvêrodonetsk: vid-vo SNU im. V.Dalya, 2018.152 s.

3. Deti i ser'yeznyye konflikty: pravovaya baza. 2023. URL: <https://warchildhood.org/ua/children-and-armed-conflict-legal-framework> (data publikatsii: 09 sich. 2024 g.).

4. Turchenko O., Pilipishina I. Zashchita prav detey v soznanii uchastnikov nasil'stvennogo konflikta v Ukraine. *Analiticheskaya yuridicheskaya nauka*. 2022. № 2. S. 64-69.

5. Zheglins'ka T., Demenko V. *Mezhdunarodno-pravovyye standarty zabezpecheniya prav rebenka*. Sovremennyye problemy nauki, obrazovaniya i obshchestva: tezisy dopovidi ÍV mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii (m. Kiyev, 19-21 iyun. 2023 g.). Kiyev, 2023. S. 1058-1060.

6. Derzhavniy portal na sayte «DÍTI VÍYNI» Veb-sayt. URL: <https://childrenof-war.gov.ua>. (data zvereniya: 09 sich 2024 g.).

7. Sírant M.M. Mekhanizmy mezhdunarodnogo prava sokhranyayut prava detey. *Vísnik Natsional'nogo universiteta «L'vovskaya politekhnik»*. Seriya: Yuridicheskiye nauki. 2015. № 824. S. 164–168.

8. Figel' YU.O. Obmezhennya pravami lyudey v umakh voyennogo stanu. *Naukoviy vísnik L'vovskoy kommercheskoy akademii*. Seriya: Yuridichnaya 2015. № 2. S. 222-230.

9. Magda S.O. Zakhist prav detey v umakh voyennogo stanu. *Vísnik Khar'kovskogo natsional'nogo universiteta imeni V.N. Karazina*. Seriya: *Pravo*. 2015. № 20. S. 88-92.

10. Zhuravel' M.V. Mezhdunarodno-pravovyye standarty prav detey i yunosheskoy yustitsii. Aktual'nyye problemy sovremennoy nauki, obshchestva i obrazovaniya: 8-ya *Mezhdunarodnaya nauchno-prakticheskaya konferentsiya*, 26-28 fev. 2022, Khar'kov, 2022. S. 351-352.

11. Konventsiya OON o pravakh detey ot 20 noyab. 1989 goda. Ofitsial'nyy veb-sayt Verkhovnoy Rady Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_021. (data zvereniya: 09 sich. 2024 g.).

12. Fakul'tativnyy protokol k Konventsii o pravakh detey na uchastie v ser'yozykh konfliktakh ot 7 ver. 2000 goda. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795#Text. (data zvereniya: 09 sich. 2024 g.).

13. Zamechaniya k brifingu Soveta Bezopasnosti o detyakh v vooruzhennykh konfliktakh: *Predstavlyayem prakticheskoye rukovodstvo po integratsii voprosov zashchity detey v mirnyye protsessy* 02.12.2020. URL: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2020-02-12/remarkssecurity-council-briefing-children-armed-conflict> (data zverennya: 09 sich. 2024 g.).

INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF SOCIAL PROTECTION OF CHILDREN WHO HAVE SUFFERED AS A RESULT OF MILITARY ACTIONS AND ARMED CONFLICTS

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03058, Kyiv, Ukraine
E-mail: yulya.beluga@ukr.net

Children growing up in conflict zones are protected under international humanitarian law as part of the civilian population. However, due to their vulnerability and special developmental needs, children are entitled to special protection. Some guarantees provided for in international legal acts have become norms of customary law.

Every child has the right to protection of their violated rights, guaranteed by both international and national standards. International standards are soft law instruments that guide to enhance protection and respect for children's rights during military conflicts.

The main international legal acts that form the basis for the protection of children's rights during armed conflicts are: the UN Convention on the Rights of the Child (1989); Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict (2000, was ratified by Ukraine in 2004); the Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (1949) and several UN Security Council Resolutions adopted between 1999 and 2009. These are the norms of international humanitarian law, which in war conditions become a priority and provide not only for the general protection of the rights of children as part of the civilian population but also for special ones. And their main goal is, first of all, the protection of the civilian population, that is not directly in a military conflict (it does not have weapons in its hands). And it is precisely international humanitarian law that aims to protect them to do everything possible to minimize violence, which, unfortunately, is inherent in any military conflict.

Purpose: *to analyze international regulations on the social protection of children affected by military operations and armed conflicts. Methods: formal-logical method and method of system analysis, structurally functional method, and other research methods. Results:* international legal acts regulating the social protection of children affected by military operations and armed conflicts were analyzed. **Discussion:** *the issue is that there are mechanisms for recording violations and identifying those responsible, but they do not adequately prevent these events before they occur. Existing means of protecting children's rights in times of war are often ineffective and not properly implemented, although they exist.*

Key words: *child; armed conflict; international legal acts; international standards; social protection; legal regulation.*

Стаття надійшла до редакції 13.03.2024